

HUMANISTA TÖRTÉNETÍRÁS ÉS NEOLATIN IRODALOM A 15–18. SZÁZADI MAGYARORSZÁGON

SZERKESZTETTE
BÉKÉS ENIKŐ – KASZA PÉTER – LENGYEL RÉKA

MTA
Bölcsészettudományi
Kutatóközpont
Irodalomtudományi
Intézet

A 20. század közepétől az Európa-szerte a latin gyökerekhez kapcsolódó, közös műveltségbeli alapok megállapítására irányuló törekvések magukkal hozták a neolatin kutatások általános kibontakozását és elterjedését. E stúdiumok az utóbbi években Magyarországon is öröndetes lendületet vettek, egyre többen és egyre szélesebb tárgykörben foglalkoznak idehaza a neolatin irodalomhoz tartozó szövegekkel. Ezt felismerve, a „Hungaria Latina” Magyar Neolatin Egyesület a szorosabb és főleg rendszeresebb szakmai együttműködés elősegítése érdekében 2013 őszén a neolatin tanulmányoknak szentelt konferenciasorozatot indított. A két-évente megrendezendő tanácskozások a szervezőbizottság tervei szerint minden alkalommal egy-két meghatározott témát állítanak a középpontba, és az eddigi eredmények számbavételén túl hozzájárulnak új kutatási irányok kijelöléséhez, fontos és kevésbé kutatott források, forráscsoportok feldolgozásához.

A borítón Virgil Solisnak az Ovidius *Metamorphoses* c. műve 1581-es frankfurti kiadásához készített, Kliót ábrázoló metszete látható

EKLER PÉTER

*Augustinus Moravus Olomucensis: Catalogus
episcoporum Olomucensium
Adatok a Catalogus keletkezésének történetéhez**

Augustinus Moravus Olomucensis (Augustin Olomoucký, Olmützi Ágoston, 1467–1513) krakkói és padovai tanulmányok után 1496-tól II. Ulászló magyar és cseh király budai udvarában tevékenykedett a cseh kancellária szolgálatában. Komoly egyházi javadalmakat élvezett; a Sodalitas Litteraria Danubiana (Dunai Tudós Társaság) meghatározó szereplője volt.¹ A halálának 500. évfordulója alkalmából tartott nemzetközi konferencia (Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, 2013. november 13.)² több fontos, további elemzést igénylő kérdést vetett fel, közéjük tartozik Augustinus Moravus élete utolsó szakaszának és ekkor megjelent műveinek vizsgálata.

A *Catalogus episcoporum Olomucensium* (a továbbiakban *Catalogus*) Augustinus Moravus Olomucensis életművének sajátos darabja.³ A *Catalogus* ajánlólevele Thurzó Sza-

* Jelen írás a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj (BO/00177/13/1), valamint munkahelyem, az Országos Széchényi Könyvtár támogatásával készült. Hálásan köszönöm Marta Vaculínovának, Bobay Orsolyának, Kovács Eszternek (Országos Széchényi Könyvtár), Helena Saktorovának, Martin Rothkegelnek, Sarbak Gábornak és Kiss Farkas Gábornak a szíves szóbeli közléseket. A szövegközlések a *Catalogus* Bayerische Staatsbibliothekban (München) őrzött példánya (4° H. Eccl. 170) alapján készültek. Írásomat Havas László professzor úr († 2014) emlékének ajánlom.

¹ Augustinus Moravus Olomucensis életére és tevékenységére vonatkozóan elsősorban lásd: Gustav BAUCH, *Zu Augustinus Olomucensis*, Zeitschrift des Deutschen Vereins für die Geschichte Mährens und Schlesiens, 8(1904), 119–136; *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě. Enchiridion renatae poesis Latinae in Bohemia et Moravia cultae*, založili Antonín TRUHLÁŘ a Karel HRDINA, pokračovali Josef HEJNIC a Jan MARTÍNEK, Vol. I., Praha, Academia, 1966, 111–116; Ivo HLOBIL–Eduard PETRŮ, *Humanism and the Early Renaissance in Moravia*, Olomouc, Votobia, 1999, 157–158; Ralf Georg CZAPLA, *Augustinus Moravus = Deutscher Humanismus 1480–1520: Verfasserlexikon*, herausgegeben von Franz Josef WORSTBROCK, Berlin–New York, Walter de Gruyter, 2005, Band 1., Sp. 61–72.

² A konferencián elhangzott előadások tartalmi kivonatait lásd: *Augustinus Moravus Olomucensis 500. International symposium to mark the 500th anniversary of the death of Augustinus Moravus Olomucensis (1467–1513). 13th November 2013, National Széchényi Library, Budapest*, editor Péter EKLER, National Széchényi Library – Institute for Literary Studies of the Hungarian Academy of Sciences – Eötvös Loránd University, Bp., 2013. Az előadások szerkesztett változatait tartalmazó tanulmánykötet megjelenés előtt áll.

³ CATALOGVS EPISCOPORVM OLOMVCENSIVM. [In fine:] Viennae Pannoniae ab Hieronymo Philoualle, et Ioan. Singrenio, in re excussoria partiaris[!]. VIII. EID. MAR.

nízlónak (Stanislaus/Stanišlav Thurzó/Thurzo, 1470–1540) szól,⁴ aki 1497 és 1540 között olmützi püspök volt.⁵

A legújabb szakirodalom, elsősorban pedig Peter Wörster már részletesen foglalkozott a *Catalogus* felépítésével, forrásaival, későbbi kiadásaival *Humanismus in Olmütz* című monográfiájában (1994); megállapításaira, eredményeire az alábbiakban utalni is fogok.⁶

Jelen írás az ajánlólevél vizsgálatával igyekszik elhelyezni a *Catalogus* Augustinus Moravus életművében. Tanulmányunk a *Catalogus* 1511. évi nyomtatott kiadására koncentrálna. Nem kívánunk foglalkozni a *Catalogus* későbbi kiadásaival, és nem óhajtunk szólni a *Catalogus* forrásairól sem.

A *Catalogus* első nyomtatott kiadása még Augustinus életében megjelent, 1511 márciusában Bécsben, Johannes Singrenius és Hieronymus Vietor műhelyében. A negyedrért méretű nyomtatvány impresszumából hiányzik a megjelenési évszám, de különböző (elsősorban nyomdászattörténeti) ismérvek alapján csak 1511 jöhet számításba.⁷

A kiadvány terjedelme 12 levél. Két ajánló költeménnyel kezdődik. Johannes Cuspinianus (1473–1529) verse az olvasónak, Joachim Vadianus (1484–1551) verse a szerzőnek szól.⁸ Ezt Augustinus Thurzó Szaniszlónak szóló ajánlólevele követi,⁹ ami után Thurzó köszönő sorai állnak.¹⁰ A *Catalogus* első fejezete előtt Augustinus tízsoros költeménye olvasható még.¹¹ A püspökök életét, tevékenységét bemutató katalógus a kezdetektől a Tas z Boskovicot (Tas Černohorský z Boskovic, Prothasius von Boskowitz und Černahora, ?–1482; püspök: 1457–1482) említő fejezetekig terjed. August-

⁴ fol. [A^v]: „REVERENDISSIMO AC RELIGIOSISSIMO patri domino Stanislao Olomucensis ecclesiae pontifici optime merito Augustinus decretorum Doctor eiusdemque ac Brunnensis ecclesiarum praepositus Secretarius Regius. S. P. D.”; fol. A2: „Vale ex Buda. vii. Nonas Decembris.”

⁵ *Hierarchia catholica medii aevi sive summorum pontificum, s. r. e. cardinalium, ecclesiarum antistitum series ab anno 1431 usque ad annum 1503 perducta [...] edita per Conradum EUBEL, Monasterii, MDCCCCI, 228; Hierarchia catholica medii et recentioris aevi sive summorum pontificum, s. r. e. cardinalium, ecclesiarum antistitum series. Volumen tertium saeculum XVI ab anno 1503 complectens, quod [...] inchoavit Guilelmus VAN GULIK [...], absolvit Conradus EUBEL [...] Editio altera, quam curavit Ludovicus SCHMITZ-KALLENBERG, Monasterii, MDCCCXXXIII, 262. Legújabbán lásd: Tomáš BALETKA, *Gli inizi dell' episcopato di Stanislav Thurzo, vescovo di Olomouc, e la curia di Roma*, Bollettino dell'Istituto Storico Ceco di Roma, ed. Zdeňka HLEDÍKOVÁ, Praha, Commissione dell'Istituto Storico Ceco di Roma 7, (2010), 41–46.*

⁶ Peter WÖRSTER, *Humanismus in Olmütz: Landesbeschreibung, Stadtlob und Geschichtsschreibung der ersten Hälfte des 16. Jahrhunderts*, N. G. Elwert Verlag, Marburg, 1994, 145–155 (Kultur- und geistesgeschichtliche Ostmitteleuropa-Studien, Bd. 5.).

⁷ *Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des 16. Jahrhunderts* (a továbbiakban VD16), K 8.

⁸ „Cuspinianus Lectori.” (fol. A); „Doctissimo Augustino Morauo: supremo Regis Vngariae Secretario Ioachimus Vadianus.” (fol. A).

⁹ Lásd a 4. jegyzetet.

¹⁰ fol. A2: „STANISLAVS DEI GRATIA Episcopus Olomucensis Reuerendo ac excellentissimo iuris pont. Doctori domino Augustino Olomucensis et Brunnensis ecclesiarum preposito ac Regio supremo Secretario integerrimo. S. P. D.”; fol. [A2^v]: „Datum Olomuncii. xi. Ianuarii.”

¹¹ „Eiusdem Augustini Decastichon” (fol. [A2^v]).

tinus utal a Tas z Boskovic utáni *sedis vacantia*-ra,¹² és említi Filipec Jánost, aki néhány évig az olmützi püspökség adminisztrátora volt. A katalógus Thurzó Szaniszló püspöksége megkezdésének említésével zárul. A nyomtatvány Peter Eberbach (Petreius Aperbacchus, 1480–1531) Augustinusnak címzett huszonegy sor terjedelmű versével fejeződik be.¹³

Augustinus Moravus – a Thurzónak címzett ajánlólevélben és a *Decastichon* című ajánlóversben megfogalmazott gondolatok szerint – az új püspököt az elődök életútjával, a püspökség korábbi történetével kívánja megismertetni, és követendő példákat óhajt nyújtani Thurzónak. Augustinus levelét – az 1511. évi kiadás szövege alapján – teljes terjedelmében idézzük.

REVERENDISSIMO AC RELIGIOSISSIMO patri domino Stanislao Olomucensis ecclesiae pontifici optime merito Augustinus decretorum Doctor eiusdemque ac Brunnensis ecclesiarum praepositus Secretarius Regius. S. P. D.

CORripuit me nuper, Reuerendissime praesul, nescio an curiosior uel religiosior potius (ut ita dicam) scabies, ecclesiae nostrae pontifices, in eum, quem reuerendissime dominationi tuae nuncupatim dedico ac mitto Catalogum referendi. Quidue per eorum tempora memorabile gestum sit, non ingratum ueluti auctarium addendi, dolebam enim eos, per quos orthodoxae christianae religionis[!] apud nos exordium coepit et tanquam per manus tradita, ad haec usque tempora defluxit, aevi iniuria obsolescere nullisque annalibus, seu litterariis monumentis commendatos, caeca nocte ac obliuione inuolui debere, quo nihil infoelicius in rebus humanis accidere reor. Quale enim hominis ac belue discrimen, si terra et corpora simul et nomina obruuntur? Quod ne his, qui ecclesiae tuae olim praefuere, accidat, pro uirili mea prouidi breueque id licet ac compendiarium opusculum in tui gratiam congesi. Nolim tamen reuerendissima D[ominationio] tua mihi succenseat de ea me pauca in praesens scripsisse, quae maiore longe praecognio, quam quisquam eorum, quos retuli, pensanda foret. Nouit enim ea, ecclesiae praescripto neminem nisi mortuum in diuorum Apotheosim referendum fore. Nescio ergo, an tanta gloriae huius dulcedo reuerendissimam D[ominationem] tuam capiat, ut pro ea emori uelit, arbitror sane, uiuentis

¹² „MOrtuo Prothasio ecclesia Olomucensis longo tempore antistite suo caruit, quindecimque fere annis [i. e. ab anno 1482 usque ad annum 1497] apud administratores ad hoc per Capitulum designatos administratio et spiritualium et temporalium fuit.” (fol. B5^{rv}).

¹³ „Ad Iureconsultiss. D. Aug. Regium auricularium Petrei Aperbacchi. Hend.” (fol. [B6^r]). Eberbachra lásd Conradin BONORAND, *Aus Vadians Freundes- und Schülerkreis in Wien*, Verlag der Fehr’schen Buchhandlung, St. Gallen, 1965, 23, 41 (Vadian-Studien. Untersuchungen und Texte, 8).

a me potius praeconia expectare, quam mortua, quantumuis diuturniora perennioraque elogia expetere, quin etiam uetus est graecorum adagium, Herculem nemo laudat, quem nemo uituperat. Ita ergo (optime ac sanctissime praesul) eorum, quorum et ordinem et sedem tenes, exempla oculis tuis subiice, ut ad bonorum ueluti ideam quandam, te (quod hactenus egisti) componas et formes, prauorum autem sacrilega opera, ut pestem quandam declines. Vale ex Buda. vii. Nonas Decembris.

Thurzó a válaszlevélben megígéri Augustinusnak, hogy követni fogja tanácsát. Thurzó leveléből a vonatkozó részt idézzük, szintén az 1511. évi kiadás szövege alapján:

Quod autem me tua eleganti praecursoria epistola hortaris et inuitas, ut maiorum meorum (qui rectam uitae secuti sunt uiam) documenta et uestigia imiter et sequar, Agis iterum probi et integerrimi fratris et amici officium, atque utinam tui simillimos complures fratres haberemus, staret sponsa mea (quae caelesti prouidentia adhuc benignissime fouetur) longe illustrior, praeciosior ornatiorque, ut igitur tuis salutaribus consiliis obsecundem, enitar, dilecte Augustine, et elaborabo maxime, ut ad eorum pontificum consuetudinem et morem me praestem, qui ampliozem et magis gratam sui memoriam reliquaerunt. (fol. [A2v])

Elgondolkodtató tény, hogy a *Catalogus* nyomtatott kiadása (1511) tizennégy évvel az után jelent meg, hogy Thurzó elfoglalta püspöki székét (1497), viszont semmilyen érdemi információt nem tartalmaz Thurzó püspökségére vonatkozóan.

Wörster a fent már említett helyen alaposan megvizsgálta ezt a kérdést. Szerinte az tűnik logikusnak, hogy a Thurzónak szánt ajánlás és a püspök Augustinusnak írt válaszlevele 1497 körül, vagyis a püspöki hivatal megkezdésekor készülhetett, és nem 12–13 évvel később. Sajnos az 1511. évi nyomtatott kiadásban egyik levél keltezésében sem található évszám (lásd a 4. és 10. jegyzetet), ezért nem tudhatjuk, hogy a levelek mikor készültek! Thurzó hivatali idejéről a *Catalogus* olvasva semmit sem tudunk meg. Ha Augustinus a *Catalogus*t az 1511. évi megjelenést közvetlenül megelőző időszakban állította össze, érthetetlen, hogy az miért nem szól Thurzó püspöki hivatalának addig eltelt szakaszáról. Az 1511. évi kiadásban található ajánlóversek 1510–1511-ben készülhettek.¹⁴

A Wörster által jelzett kérdés tehát indokolt. Az Augustinus által összeállított *Catalogus* geneziséhez (és – szerintünk – a kérdés megértéséhez) legutóbb Martin Rothkegel tett közzé nagyon fontos, kéziratban fennmaradt adatokat. Rothkegel szerint

¹⁴ WÖRSTER, *i. m.*, 148–150. Wörster szerint Cuspinianus és Eberbach ajánlókölteményei nagy valószínűség szerint 1510 végére vagy 1511 elejére datálhatóak, lásd WÖRSTER, *i. m.*, 149.

Augustinus műve kéziratos formában már 1505-ben kész volt. Ezt tanúsítja Augustinus ajánlólevele Thurzó Szaniszlónak, amelynek dátumában 1505 olvasható. (Ez a kéziratos forrás nem maradt fenn. Rothkegel ennek 1508-ban készült pergamen-másolatát találta meg és közli. A másolat feltételezhetően az olmützi káptalan számára készült, mivel a káptalani könyvtár állományából származik.)¹⁵

Augustinus tehát Thurzó püspöki szolgálatának kezdete (1497) után, igaz, jó pár év elteltével (1505-ig bezáróan), de még bőven a nyomtatott megjelenés (1511) előtt összeállította a *Catalogust*. Valószínű továbbá, hogy a mű nyomtatott megjelentetése Johannes Cuspinianus és Joachim Vadianus ösztönzésére és közreműködésével történt meg.

Augustinus Moravusnak élete végén (1511–1513) megjelent saját művei, illetve a hozzá köthető, szintén ugyanekkor megjelent kiadások sajátos csoportot alkotnak.¹⁶ Ez a pár év Augustinus életének utolsó szakasza; már nem Budán, hanem ismét szülővárosában, Olmützben él. Ezen nyomtatványok szoros kapcsolatban állnak egymással: általános jellemzőjük, hogy a fiatal Vadianus „szerepel” Augustinus műveiben, kiadásaiban, illetve „bábáskodik” az Augustinustól kapott vagy vele kapcsolatban álló szövegek megjelentetésében. Az ebben a időszakban megjelent öt mű – egy strassburgi kivételtől eltekintve – mind Bécsben látott napvilágot, és mind az öt *editio* az Augustinus és Vadianus, illetve Cuspinianus közötti kapcsolatról tanúskodik. A *Catalogus* is ezek közé tartozik.¹⁷

¹⁵ Martin ROTHKEGEL, *Der lateinische Briefwechsel des Olmützer Bischofs Stanislaus Thurzó: eine ostmitteleuropäische Humanistenkorrespondenz der ersten Hälfte des 16. Jahrhunderts*, Hamburger Beiträge zur Neulateinischen Philologie, LIT Verlag, Münster, 2007, 64–65, 101–104; továbbá Uő, *Ungarn und die Türkenkriege im Spiegel der Briefe des Olmützer Bischofs Stanislaus Thurzó aus den Jahren 1501–1540*, Comenius-Jahrbuch 20(2012), 109; valamint Martin Rothkegel szíves szóbeli közlése (2014. február).

¹⁶ CATALOGVS EPISCOPORVM OLOMVCENSIVM (1511); LIBELLVS DE LAPIDIBVS PRECIOSIS NVPER EDITVS (1511); ANTILOGION GVARINI ET POGGII, de praestantia Scipionis Africani, et C. Iulii Caesaris, nuper Doctissimi Augustini Moravi cura, in lucem editum (1512); [...] SYLVA ITEM CAMILLI PALEOTTI BOnoniensis, cui Titulus Amor, mire amoena, et iam primum in lucem aedita (1513); QVAE IN SEQVENTIBVS HABENTVR. Bessarionis Cardinalis Niceni, et Patriarchae Constantinopolitani, Oratio de Sacramento Eucharistiae, et quibus verbis Christi corpus perficiatur. EIVSDEM Epistola ad Graecos. (1513).

¹⁷ EKLER Péter, *Adatok, megjegyzések Augustinus Moravus Olomucensis és Joachim Vadianus kapcsolatához, valamint Augustinus Moravus utolsó éveibe = Arianna*, felelős szerkesztő ORLOVSZKY Géza, Bp., ELTE BTK Régi Magyar Irodalom Tanszék, 2014 (megjelenés előtt).

Összefoglalás

Augustinus Moravus Olomucensis születése, származása révén eleve szorosan kötődött Olmützhöz és Morvaországhoz. Valószínűleg már régebb óta érdekelte a püspökség története és annak feldolgozása. Olmützi és brünni javadalmakat élvezett: olmützi kanonok, később prépost; valamint brünni kanonok, majd prépost volt.¹⁸

A *Catalogus* elkészítése, összeállítása 1505-ig megtörtént – ezt igazolja Augustinus ajánlólevele Thurzónak (1505), illetve Thurzó válasza Augustinusnak (1506).¹⁹ 1511 elején Augustinus véglegesen hazaköltözött Budáról szülővárosába, Olmützbe. A *Catalogus* 1511. évi nyomtatott megjelenítésében Cuspinianus és Vadianus játszhatott aktív szerepet. A Wörstert érthetően „zavaró” kérdés tehát Rothkegel magyarázata és szerény megfigyeléseink révén így – remélhetőleg – megoldást nyerhet.

Egyéb megjegyzések, kitekintés

A)

Említést érdemel, hogy – még 1494-ben – Augustinus 1494. évre szóló prognosztikonja Bohuslav Hasištejnský z Lobkovicnak (Bohuslav Lobkowicz von Hassenstein) mint „designatus episcopus Olomucensis”-nek szóló ajánlással jelent meg.²⁰ (Az ajánlásból egyébként kiderül, hogy Augustinus tagja az olmützi káptalannak.)²¹ Bár Bohuslavot a káptalan olmützi püspökké választotta, VIII. Ince pápa a döntést nem erősítette meg. VIII. Ince halála után ismét őrá esett a káptalan választása, azonban VI. Sándor pápa sem erősítette meg a döntést.²² A püspökség élére később – mint ismeretes – Thurzó Szaniszló került.

¹⁸ Augustinus a *Rukovět...*, i. m. szerint 1497-ben brünni kanonok, 1498-ban olmützi prépost volt, lásd *Rukovět...*, i. m., 112. Jan Martínek és Dana Martínková szerint Augustinus 1494-ben már olmützi kanonok volt, és 1497–1498-ban brünni kanonok és olmützi prépost, lásd *Bohuslai Hassensteinii a Lobkowicz epistulae*, ediderunt Jan MARTÍNEK et Dana MARTÍNKOVÁ, Leipzig, Teubner, 1969–1980, tom. 2. *Epistulae ad familiares*, 214. Ralf Georg Czapla szerint Augustinust 1498-ban kinevezték olmützi préposttá, de ténylegesen csak 1506-ban tudta a tisztséget betölteni, lásd CZAPLA, i. m., Sp. 63. Augustinus az *Antilogion* megjelenítésekor (1512) már brünni prépost, lásd a 24. jegyzetet.

¹⁹ Nem az 1511. évi nyomtatott kiadásban jelent meg, hanem a korábbi, kéziratos forrásban található ajánlásról van szó, amire fent már utaltunk, lásd ROTHKEGEL, *Der lateinische Briefwechsel*, i. m., 64–65., 101–104.

²⁰ „Augustinus Moravus Olomucensis Reuerendissimo Domino Bohuslao de Hassenstein Designato Episcopo Olomucensi. S. P. D.” (*Iudicium. Anno Domini. 1494.*, fol. [1.]).

²¹ „...et ego scilicet sacratissimo nuper canonicorum tuorum collegio ascriptus...”, lásd *Bohuslai Hassensteinii a Lobkowicz epistulae*, i. m., 40, 214.

²² Bohuslaw LOBKOWITZ VON HASSENSTEIN, *Opera poetica*, ed. Marta VACULÍNOVÁ, Bibliotheca scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana, K. G. Saur Verlag, München und Leipzig, 2006, II. lap. Az esetre vonatkozóan lásd továbbá: JAN MARTÍNEK–DANA MARTÍNKOVÁ, *Žádost moravské šlechty papeži*

B)

A Thurzó Szaniszlóval való levélváltás²³ mellett – szintén ezekből az évekből – figyelmet érdemel Augustinus levele Thurzó Szaniszló testvérének, Thurzó Jánosnak (1466–1520; boroszlói püspök: 1506–1520), és Thurzó János válasza. Augustinus Moravus az *Antilogion* kiadását (Bécs, 1512. május, lásd a 16. jegyzetet) ajánlja a boroszlói püspöknek.²⁴ Részletet idézünk az ajánlásból:

Quos quidem dignitatum ordines, quum eorum, qui in Romana olim R. P. praestitere, praeclaris exemplis haud dubio assequutus fueris, quae subcisiuis adhuc temporibus uersare, diligentiusque euoluere non cessas, Opusculum, quod Antilogion de Scipionis Africani Caiique Iulii Caesaris praestantia inscribi placuit, numini tuo pontificio nuncupatim statui dedicandum, proque ea, qua me humanitate et beuiuolentia[!] complecteris, Calcographorum typis, tuis felicissimis auspiciis, in multa exemplaria traducendum. (fol. [A3v])

Minden bizonnyal hasznos lenne, ha újabb megfigyelések tudnák árnyalni az Augustinus Moravus és Thurzó Szaniszló (általában pedig a Thurzó család) közötti kapcsolatról kialakult képet. Az esetlegesen előkerülő újabb dokumentumok elemzése tovább pontosíthatná a Thurzó Szaniszló (és Thurzó János) irodalompártolásáról és könyvkultúrájáról szerzett eddigi ismereteinket.²⁵

Alexandru VI. o potvrzení Bobuslava z Lobkovic olomouckým biskupem, Listy filologické – Folia philologica, Roč. 102, Čís. 2/3 (1979), 145–147. A közlemény latin nyelvű összefoglalója (*De supplicibus nobilium Moravorum litteris, quibus Bobuslaus a Lobkowicz designatus episcopus Olomucensis pontifici maximo commendatus est* címmel) a 147. lapon található.

²³ Rothkegel kiadásában az Augustinus és Thurzó Szaniszló közötti levelezésre két további levelet találunk, lásd ROTHKEGEL, *Der lateinische Briefwechsel, i. m.*, 14. és 15. számú levelek. (Rothkegel kiadásában összesen tehát 4 levél található az Augustinus és Thurzó Szaniszló közötti levélváltást illetően: num. 6–7, num. 14–15.)

²⁴ fol. A3: „REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI ET domino D. Ioanni Turso. Episcopo Vratislaviensi, Augustinus Morauus, Iuris pont. professus Olomuncensisque ac Brunnensis Praepositus. S. P. D.”; fol. [A3^v]: „Vale feliciter, optime mi, ac indulgentissime princeps. Olomuncii ex aedibus nostris, Calendis Februariis. An. incar. dei M. D. XII.”

²⁵ A vizsgált korszakban tevékenykedő Thurzó püspökökre vonatkozóan kiindulásképpen lásd: WENZEL Gusztáv, *Thurzó Zsigmond, János, Szaniszló és Ferencz négy egykorú püspök a bethlenfalvi Thurzó családból, 1497–1540: Olvastatott a M. T. Akadémia 1877. október 22-ki ülésén*, Bp., a M. T. Akadémia könyvkiadó-hivatala, 1878. A hazai szakirodalomban Thurzó Jánosról és Szaniszlóról újabban Jankovits László írt: JANKOVITS László, *Jacobus Piso levelezése Erasmusszal = Convivium Pajorin Klára 70. születésnapjára*, ediderunt Enikő BÉKÉS et Emericus TEGYÉY, Societas Neolatina Hungarica, Sectio Debreceniensis; Institutum Doctrinae Litterarum Academiae Scientiarum Hungaricae, Debrecini et Budapestini MMXII, (Classica – Mediaevalia – Neolatina, VI), 91–98. A Thurzók könyvtáiról, a nekik ajánlott kiadásokról legújabbán Helena Saktorová írt: Helena SAKTOROVÁ, *Turzovské knižnice, (Osobné knižné zbierky a knihy dedikované členom rodu Turzovcov)*, Martin, Slovenská národná knižnica, 2009; a Thurzó Szaniszló könyvtárát érintő részt lásd a 166–178. lapokon (a *Catalogus* a 171. lapon), a Thurzó Jánosét lásd a 137–146. lapokon (az *Antilogion* a 141. lapon).